

Svet vedy (vo Vede)

Od r. 2001 sa začali objavovať na pultoch kníhkupectva Veda, vydavateľstva SAV v Bratislave na Štefánikovej ulici knihy z jeho novej edície – Svet vedy. Pomenovanie edície ukrýva v sebe niečo tajuplné, niečo, čo nebolo dopovedané v striktné vedeckých alebo odborných článkoch. Odborníci z rôznych vedných oblastí sa podujali na neľahkú úlohu, porozprávať o vedeckých problémoch trochu inak – netradične, a to populárno-vedeckým štýlom. Pútavo napísať o odbornom probléme a zaujať čitateľa azda až do takej miery, aby siahol aj po ďalšom zväzku, je hlavným zámerom Edičnej rady SAV pri koncipovaní tejto edície. V súčasnosti, keď sa vydavateľ-

stvá predhávajú ako prilákať čitateľa do svojich predajní, ponúka Veda možnosť siahnuť po knihe, ktorá síce nie je hitom, ale určite učarí svojím obsahom. Doteraz vyšli v edícii Svet vedy 4 zväzky:

- Dušan Hovorka, Jozef Michalík: O čom hovoria naše vrchy. Geológia pre každého. 2001, 278 s.
 - Ferdinand Šamaj: Meteorológia včera a dnes. Pokroky meteorológie a ich aplikácia. 2001, 156 s.
 - Peter Slavkovský: Agrárna kultúra Slovenska. Premeny v čase. 2002, 240 s.
 - Blažena Horváthová: Povodeň to nie je len veľká voda. 2003, 232 s.
- Mnohí z čitateľov dostávajú tak príležitosť sprístupniť zaujímavosti vedy a techniky širokej verejnosti populárno-vedeckým štýlom. Edičná rada SAV spolu s Vedou, vydavateľstvom SAV ju uvíta a podporí.

Tatiana Hrnčiarová

Kultivácia krajiny našimi predkami

Peter Slavkovský, 2002: **Agrárna kultúra Slovenska. Premeny v čase.** Edícia Svet vedy, zväzok č. 3. Veda, vydavateľstvo SAV, Bratislava, 240 strán.

Agrárna kultúra azda najväčšmi poznačila krajinný ráz Slovenska a vtlačila mu nový rozmer vo všetkých historických, prírodných, technologických, sociálnych i etnických súvislostiach. Autor publikácie, vedecký pracovník Ústavu etnológie SAV, opísal sociálno-ekonomické premeny slovenského vidieka počas dvoch významných období, a to prvej a druhej polovice 20. storočia. Prvá polovica 20. storočia je charakteristická tým, že jednak dožívali mnohé techniky a náradia ešte z čias feudálneho spoločenského zriadenie a jednak sa vplyvom nastupujúceho kapitalizmu do poľnohospodárskej výroby dostávali nové stroje i postupy a vznikali nové vzťahy medzi vidieckym obyvateľstvom. Autor sa podrobne zaoberá prípravou pôdy, pestovaním obilí, rôznymi technikami žatvy, mlatby

a uskladňovania obilí, sleduje špecifickú pestovania zeleniny, ovocia a viniča na území Slovenska. Samostatnou kapitolou je chov zvierat, hlavne salašníctvo v nadväznosti na mliečne hospodárstvo. Významnú súčasť hodnôt tradičného dedinského spoločenstva predstavuje pôda, pretože patrí k hlavným zdrojom zabezpečovania obživy. Spôsob obhospodarovania pôdy charakterizuje aj mieru vývinu agrárnej kultúry.

V rámci tradičného poľnohospodárstva sa kladie najväčší dôraz na spôsob a možnosti pestovania poľnohospodárskych plodín, prírodnú podmienenosť, regionálne podoby a technologické komponenty a nadväzne aj na chov hospodárskych zvierat. S týmito aktivitami bezprostredne súvisia aj duchovné, sociálne a kultúrne hodnoty. Rozmanitosť agrárnej kultúry bola predovšetkým výsledkom prírodných, historických i sociálnych podmienok, v ktorých sa vyvíjala. Po r. 1948 zaznamenáme prvú významnú diskontinuitu vo vývine agrárnej kultúry i spôsobe vidieckeho života. Kolektívizácia poľnohospodárstva nerešpektovala sociálne, kultúrne a psychologické problémy, dokonca ani prírodné podmienky. V dru-

hej polovici 20. storočia sa narušila kontinuita agrárnej kultúry. História družstevného poľnohospodárstva autor rozdelil do troch etáp:

- 1949 – 1970 prechod z malovýroby na veľkovýrobu, zásah do usporiadania vlastníckych vzťahov, ako aj zmena v spôsobe života a kultúre obyvateľstva,
- 1970 – 1989 zavŕšenie procesu združstevňovania poľnohospodárstva, začiatok hľadania vlastného agrárneho modelu s využívaním nových technológií, používaním svetových odrôd, ako aj uplatňovaním vedy a výskumu v praxi,
- obdobie po r. 1989 možno charakterizovať ako nenaplnenie vízie pre 21. storočie, devastácia poľnohospodárstva a pokles produkcie, tisíce hektárov pôdy ostávajú neosiate, devastujú sa sady a vinohrady, ktoré sa premenili na stavebné pozemky.

Publikácia zachytáva nielen z historického, ale aj zo súčasného pohľadu poľnohospodársku výrobu a objasňuje agrárnu kultúru a jej prejavy na území Slovenska od prvej polovice 20. storočia. Možno ju sledovať z regionálnych i etnických aspektov v technologických komponentoch poľnohospodárskej výroby, ako aj sociálnych aspektov.

Tradičnú agrárnu kultúru Slovenska vníma autor ako súčasť kultúrneho dedičstva, ako vzájomné pôsobenie tradície v spôsobe života a kultúre s civilizáčnymi a modernizačnými trendmi vývinu vidieckej spoločnosti. Prejavy agrárnej kultúry sú aj výsledkom schopnosti obyvateľstva uspokojovať rastúce materiálne potreby, ale sú aj dokladom istého stupňa kultúrnej vyspelosti pri humanizácii prírodného prostredia, v ktorom žili a žijú. Materiálne, sociálne i duchovné prejavy kultúry, vzťah k prírode, usporiadanie rodiny i spoločnosti, hodnotové orientácie, to všetko bolo v minulosti výrazne ovplyvnené roľníckym základom života.

„Najväčším kolektívnym dielom ľudstva je jeho kultúra. Materiálna kultúra tvorí jeho významnú časť. Aj na tejto stránke kultúrneho dedičstva vidno, že kultúra je podmienená rozmanitosťou, ale zároveň obsahuje aj všetko, čo potrebuje na budovanie celkov“ (P. Slavkovský).

Tatiana Hrnčiarová